

Stanisław Parzymies

Unia Europejska wobec wyzwań i zagrożeń współczesnego świata

Civitas Hominibus : rocznik filozoficzno-społeczny 6, 11-26

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Parzymies

Unia Europejska wobec wyzwań i zagrożeń współczesnego świata

Unia Europejska, zrzeszająca dzisiaj 27 państw, odgrywa kluczową rolę w stosunkach międzynarodowych, wpływa na kształt ładu międzynarodowego, stara się skutecznie przeciwstawiać zagrożeniom i odpowiadać na wyzwania współczesności. Dotyczą one bezpieczeństwa międzynarodowego, są następstwem zjawisk kryzysowych w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, stanowią konsekwencję masowych naruszeń praw człowieka, głodu oraz chorób. Godzą, jak w przypadku zmian klimatycznych i zanieczyszczeń środowiska, w warunki życia człowieka. Wynikają ze wzrostu patologii międzynarodowych, kryzysu wartości, a także napięć regionalnych.

Bezpieczeństwo międzynarodowe

Stanowisko Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego wyraża Europejska Strategia Bezpieczeństwa przyjęta w 2003 r., rozwinięta w roku 2008. Jest to dokument, który w sprawach szczegółowych dotyczy różnych aspektów bezpieczeństwa międzynarodowego, takich jak proliferacja broni masowego rażenia, wyścig zbrojeń, terroryzm międzynarodowy czy konflikty wewnętrzne w państwach spoza Unii. Obowiązujący od 1 grudnia 2009 r. Traktat Lizboński w artykułach od 42 do 46 zawiera postanowienia dotyczące Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, która stanowi integralną część Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa¹. WPBiO zapewnia Unii zdolność operacyjną przy wykorzystaniu środków cywilnych i wojskowych. Za ich

¹ Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej: E. Skibińska, *Prawo Unii Europejskiej z wprowadzeniem. Traktat z Lizbony*, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2010, s. 41–44.

pomocą Unia może prowadzić poza swoim obszarem misje utrzymania pokoju, zapobiegania konfliktom i umacniania międzynarodowego bezpieczeństwa. Środki do realizacji takich operacji zapewniają Unii państwa członkowskie.

Przedmiotem poważnego zainteresowania i aktywności Unii Europejskiej jest sytuacja w Afganistanie i w Iranie. W Afganistanie niektóre państwa członkowskie UE, będące również członkami NATO, działają w ramach operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego pod nazwą International Security Assistance Force for Afganistan (ISAF), ale Unia Europejska nie jest formalnie zaangażowana militarnie w tym kraju. Z krajów UE największe kontyngenty wysłały do Afganistanu: Wielka Brytania (9000 żołnierzy), Niemcy (4365), Francja (3095), Włochy (2795) i Holandia (2160). Polska, która wysłała w 2006 r. do Afganistanu kontyngent w sile 1200 żołnierzy, obecnie posiada ich tam 1910, co stanowi 2,5% całości wojsk tam obecnych. Kontyngent polski jest ósmym wśród dziewięciu uczestników koalicji z liczbą ponad tysiąca żołnierzy².

Pod własnym szyldem UE prowadzi w Afganistanie działalność humanitarną od wczesnych lat 90. Natomiast nieformalny szczyt UE w Gandawie wyraził poparcie dla amerykańskich operacji wojskowych w Afganistanie i jednocześnie podkreślił konieczność ochrony ludności cywilnej i utworzenia w tym kraju rządu „stabilnego, legalnego, reprezentatywnego dla wszystkich, szanującego prawa człowieka oraz utrzymującego dobre stosunki z sąsiadami”³. Udzielając Afganistanowi w latach 2002–2006 pomocy rozwojowej w wysokości 1,5 mld euro i przeznaczając dalsze 0,6 mld euro na lata 2007–2010, Unia Europejska stała się głównym donatorem dla tego kraju. Pozostając w ścisłej współpracy z Afgańską Narodową Strategią Rozwoju UE przewiduje dalszą pomoc finansową dla Afganistanu do 2013 r. Od 15 czerwca 2007 r. działa w Afganistanie Policyjna Misja Unii Europejskiej (EUPOL), której budżet wynosił 64 mln euro na okres dwóch pierwszych lat⁴.

Kłopoty społeczności międzynarodowej z Iranem zaczęły się w 2002 r., gdy okazało się, że kraj ten realizuje tajny program nuklearny z pogwałceniem Traktatu o Nierozprzestrzenianiu Broni Jądrowej (NPT). Zaniepokoiło to Unię Europejską, która podjęła rozmowy z Iranem w tej sprawie. W ich wyniku w 2003 r. Iran podpisał porozumienie z Trójką UE w składzie Francja, Niemcy, Wielka Brytania, w którym zobowiązał się do zawieszenia wszelkich działań związanych ze wzbogacaniem i przetwarzaniem materiałów nuklearnych⁵.

Swoje zdecydowane stanowisko w sprawie programu jądrowego Iranu wyraziła Unia Europejska na posiedzeniu w Brukseli 29 i 30 października 2009 r. W przyjętej Deklaracji o Iranie szczyt UE wyraził żywe zaniepokojenie rozwojem tego programu oraz uporczywą odmową Iranu wywiązywania się z przyjętych na siebie zobowiązań międzynarodowych. Dotyczy to także ignorowania uchwał Rady Bezpieczeństwa ONZ

² *Rocznik Strategiczny 2008/2009*, Warszawa 2009, s. 35.

³ „Documents d'Actualité Internationale”, 2001, nr 23, s. 920–922.

⁴ Zob. *SIPRI Yearbook 2009*, Oxford University Press, 2009, s. 174–175 oraz J. Starzyk-Sulejewska, *Intervencje zewnętrzne Unii Europejskiej*, [w:] S. Parzymies (red.), *Dyplomacja czy siła? Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2009, s. 108.

⁵ „International Herald Tribune” z 23.06.2008 r.

oraz współpracy z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej dotyczących zagwarantowania pokojowego charakteru irańskiego programu jądrowej. Od osiągnięcia postępu w sprawach jądrowych Iranu zgodnie z oczekiwaniem Rady Europejskiej UE uzależniła poprawę stosunków z Iranem i korzystną dla obu stron współpracę w dziedzinie politycznej, gospodarczej, technicznej i bezpieczeństwa. Rada Europejska zapowiedziała dalszą obserwację postępowania Iranu i niezależnie od jej wyników podejmowanie stosownych decyzji wobec tego kraju⁶, czego przykładem jest embargo UE nałożone w styczniu 2012 r. na irańską ropę.

Iran dysponujący bronią jądrową stanowiłby poważne zagrożenie dla całego Zachodu, w tym dla Unii Europejskiej, przede wszystkim dlatego, że mogłoby to spowodować proliferację tej broni, gdyż chętnych do jej posiadania jest w świecie wielu. Unia Europejska, która jest pierwszym partnerem gospodarczym Iranu, zdecydowała się po pewnych wahaniach na nowe sankcje wobec tego kraju, w tym zamrożenie aktywów największego banku irańskiego oraz zakaz podróżowania na obszarze Unii irańskich ekspertów wysokiego szczebla, pracujących na rzecz programu nuklearnego. Skłoniło to rząd Iranu do podjęcia w Genewie 19 lipca 2008 r. rozmów z przedstawicielami państw „G 5+1”⁷, które jednak Iran traktuje wyraźnie jako kamuflaż swych rzeczywistych intencji w sprawach jądrowych.

Integralną częścią bezpieczeństwa Unii Europejskiej jest bezpieczeństwo energetyczne. Unia Europejska pragnie je osiągnąć poprzez wzmocnienie i polepszenie skuteczności energetycznej drogą dywersyfikacji dostawców, źródeł i dróg przesyłowych nośników energii oraz promocję interesów Unii w dziedzinie energetycznej w krajach trzecich. Inicjatywy w tej kwestii przyjęte zostały przez Radę UE we wnioskach z 19 marca 2009 r. Chodziło przede wszystkim o uzyskanie zapewnień od dostawców nośników energii, zwłaszcza od Rosji, że nie będzie dochodzić do przerw w dostawach. Ponadto przewiduje się stworzenie mechanizmów kryzysowych, gwarantujących solidarność między państwami członkowskimi w dziedzinie bezpieczeństwa energetycznego na szczeblu wspólnotowym. Komisja przedstawiła na początku 2010 r. propozycje nowych regulacji UE w sprawie bezpieczeństwa energetycznego i infrastruktury energetycznej. Ich celem jest utworzenie skutecznego, zliberalizowanego i wzajemnie powiązanego wewnętrznego rynku energii, który warunkuje powstanie skutecznej polityki UE w tej dziedzinie, gdyż energia odgrywa coraz większą rolę w stosunkach zewnętrznych Unii. Akcentuje się również konieczność wykorzystania wewnętrznych zasobów energetycznych, w tym źródeł odnawialnych, paliw kopalnych, a w krajach, które się na to zdecydowały, energii jądrowej⁸.

⁶ *Conseil européen de Bruxelles, Conclusions de la présidence – Bruxelles, 29 et 30 octobre 2009, Annexe III, Doc. 15265/1/09 Rev. 1, s. 22.*

⁷ *Rocznik Strategiczny 2008/2009, dz. cyt., s. 116.*

⁸ *Conseil européen – Bruxelles 19 & 20 mars 2009. Conclusions de la Présidence, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/09/1&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, stan z 22.09.2009 r.*

Zjawiska kryzysowe w międzynarodowych stosunkach gospodarczych

Stanowisko UE wobec obecnego kryzysu gospodarczego i finansowego, który jest kryzysem światowym, określone zostało w Konkluzjach Prezydencji z posiedzenia Rady Europejskiej w Brukseli 11–12 grudnia 2008 r.⁹ Stanowisko swoje Rada Europejska wyraziła w trzynastu punktach. Przede wszystkim przypomniano, że to z inicjatywy Unii doszło do szczytu G-20 w Waszyngtonie 15 listopada 2008 r., na którym opracowano ambitny program prac w sprawie ożywienia gospodarki światowej, skuteczniejszej regulacji rynków finansowych, wzmocnienia ładu globalnego i odrzucenia protekcjonizmu. Rada Europejska określiła środki nadzwyczajne, jakie powinny być podjęte przez państwa, aby przywrócić dobre funkcjonowanie systemu finansowego i zaufanie podmiotów gospodarczych. Rada Europejska wyraziła zgodę na wdrożenie europejskiego planu naprawy gospodarczej, przeznaczając na ten cel nakłady odpowiadające 1,5% PKB Unii Europejskiej. Poparła jednocześnie szereg konkretnych działań, które w walce z kryzysem powinna podjąć Unia Europejska, m.in. zwiększenie do 30 mld euro kwoty, jaką Europejski Bank Inwestycyjny mógł przeznaczyć na interwencje w latach 2009–2010.

Sprawa walki z kryzysem finansowym i gospodarczym była ponownie przedmiotem obrad Rady Europejskiej w Brukseli 19 i 20 marca 2009 r. Dokonano tam przeglądu przedsięwzięć o charakterze budżetowym, jakie podjęto na rzecz uzdrowienia gospodarki UE o ogólnej wartości ponad 400 mld euro. Podjęto niezbędne kroki w celu przywrócenia stabilności finansowej UE, ożywienia gospodarki unijnej, wykorzystania w tym celu zmodyfikowanej strategii lizbońskiej zapobieżenia społecznym konsekwencjom kryzysu¹⁰.

Na posiedzeniu G-20 w Londynie, gdzie państwa członkowskie UE odegrały ważną rolę, debatowano nad wzmocnieniem koordynacji działań w czterech dziedzinach. Chodziło o przygotowanie planu ożywienia gospodarczego, uzdrowienia systemu bankowego, wypracowanie zasad nadzoru sektora finansowego oraz pomocy krajom rozwijającym się najbardziej dotkniętym przez kryzys. Celem tych działań było opanowanie istniejącego kryzysu i zapobieżenie nowym kryzysom, promowanie handlu międzynarodowego i inwestycji przy jednoczesnym odrzuceniu protekcjonizmu i budowanie wzrostu gospodarczego w skali globalnej.

Szczyt UE, który odbył się w Brukseli 29 i 30 października 2009 r., ocenił sytuację gospodarczą, finansową i na rynku pracy w UE w końcu 2009 r. i podkreślił konieczność opracowania skoordynowanej strategii ożywienia w tych wszystkich dziedzinach. Rada Europejska opowiedziała się za zawarciem porozumienia przez państwa członkowskie Unii w sprawie utworzenia struktury nadzoru w Unii Europejskiej. Wezwała również do

⁹ Rada Europejska w Brukseli. *Konkluzje Prezydencji, Bruksela, 11–12 grudnia 2008 r.*, „Monitor Polski”, 2008, nr 56, s. 54–56. Zob. także wcześniejsze postanowienia UE: *Posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli. Konkluzje Prezydencji, Bruksela 15–16.10.2008.*, „Monitor Europejski”, 2008, nr 54, s. 38–44; *Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 29.10.2008. Przewyciężenie kryzysu finansowego i wyjście na prostą: europejskie ramy działania.*, „Monitor Europejski”, 2008, nr 54, s. 45–53; *Europejski Plan naprawy gospodarczej Komisja przekazała Radzie Europejskiej 26 listopada 2008 r.*, „Monitor Europejski”, 2008, nr 55, s. 72–90.

¹⁰ *Conseil européen – Bruxelles*, dz. cyt., s. 1–6.

uzgodnienia stosownych regulacji prawnych dotyczących zapobiegania kryzysom finansowym, zarządzania nimi i ich rozwiązywania¹¹.

Ogromnym wyzwaniem dla Unii Europejskiej jest normalizacja sytuacji finansowej w niektórych krajach strefy euro, takich jak Grecja, Portugalia czy nawet Hiszpania, które znajdują się na skraju bankructwa. Kłopoty finansowe tych krajów stanowią zagrożenie dla trwałości całej strefy euro. Upadek strefy euro stanowiłby zagrożenie dla kontynuacji procesu integracji europejskiej.

Unia Europejska zmagą się również z niezwykle trudnym dla niej do rozwiązania problemem nielegalnej imigracji, zwłaszcza z byłych terytoriów zależnych od państw członkowskich Unii. Region Morza Śródziemnego jest jedną z największych, jeśli nie największą, strefą napięć migracyjnych na świecie. Od drugiej połowy XX wieku zjawisko migracji w regionie Morza Śródziemnego znacznie się zintensyfikowało. Migracja została zdominowana przez napływ ludności z Afryki, głównie z Afryki Północnej, ale także z Bliskiego Wschodu i innych części Azji¹². Presja imigracyjna na kraje Unii Europejskiej, zwłaszcza południa Europy, wzrosła w następstwie rewolty przeciwko miejscowym reżimom, która na przełomie roku 2010 i 2011 objęła kraje arabskie Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu.

Do krajów Unii Europejskiej emigrują nie tylko nisko wykwalifikowani młodzi ludzie w poszukiwaniu pracy, ale także osoby wykształcone, co skutkuje tzw. drenażem mózgów¹³. Brak demokracji, bezrobocie, liczne strefy niedorozwoju, niedostatki systemu oświatowego, zdegradowane środowisko naturalne, niekontrolowana urbanizacja, brak wody¹⁴ czynią kraje południowego brzegu Morza Śródziemnego nie tylko obszarem demonstracji niezadowolenia ze strony ich społeczeństw, ale także stwarzają sprzyjające warunki dla akceptacji propagandy Al-Kaidy¹⁵. Są to istotne powody, dla których region ten znajduje się w sferze szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej.

Naruszenia godności i praw człowieka

W swym dążeniu do pogłębienia integracji europejskiej państwa członkowskie Unii postanowiły w końcu lat 90. ubiegłego wieku nadać większe znaczenie zawsze obecnej w prawie podstawowym Wspólnot i Unii Europejskiej problematyce ochrony praw człowieka. Znalazło to wyraz w pracach nad *Kartą Praw Podstawowych*, prowadzonych od grudnia 1999 r. w ramach Konwentu, któremu przewodniczył b. prezydent Niemiec, R. Herzog. Po konsultacjach na szczeblu rządowym ostatecznie *Kartę Praw Podstawowych* uchwalono uroczystie podczas szczytu UE w Nicei 7 grudnia 2000 r., a podpisały

¹¹ *Conseil européen de Bruxelles 29 et 30 octobre 2009. Conclusions de la Présidence*, dz. cyt., s. 9 et „Le Monde” z 27–28.12.2009 r., s. 2.

¹² Ph. Fargues, *Migrations méditerranéennes: rapport 2005: projet de coopération sur les questions liées à la l'intégration sociales des immigrés et à la circulation ses personnes*, Commission européenne, Bruxelles 2005, s. 399.

¹³ F. Clement, *Bieda z półksiężycem*, „Forum”, 2005, nr 44.

¹⁴ P. Boniface, H. Vedrine, *Atlas du Monde global*, Paris 2009, s. 61.

¹⁵ J.-C. Mallet, J. Odile (red.), *Défense et Sécurité nationale: le Livre blanc*, Paris: La Documentation française, 2008, s. 48.

ją trzy instytucje europejskie: Rada, Komisja i Parlament. Karta składa się z preambuły oraz siedmiu Tytułów, które kolejno noszą nazwy: Godność, Wolność, Równość, Solidarność, Prawa obywatelskie, Wymiar sprawiedliwości oraz Postanowienia ogólne dotyczące wykładni stosowania Karty. W ten sposób, jak napisał Janusz Symonides, „nowa wartość w zakresie praw człowieka zostanie dodana nie tylko do prawa unijnego, lecz szerzej do istniejących już instrumentów praw człowieka w Europie”¹⁶.

Karta Praw Podstawowych nie jest integralną częścią obowiązującego od 1 grudnia 2009 r. *Traktatu Lizbońskiego o Unii Europejskiej*, lecz znajduje się wśród deklaracji dołączonych do Traktatu. *Deklaracja w sprawie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej* zawiera następującą treść: „*Karta Praw Podstawowych*, która jest prawnie wiążąca, potwierdza prawa podstawowe gwarantowane przez europejską *Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla Państw Członkowskich. Karta nie rozszerza zakresu stosowania prawa Unii na dziedziny leżące poza kompetencjami Unii, nie ustanawia nowych uprawnień ani zadań Unii, ani też nie zmienia uprawnień i zadań określonych w Traktatach”¹⁷.

Unia Europejska w swej działalności pomocowej i w preferencyjnej wymianie handlowej z krajami partnerskimi sięga do instrumentów demokratycznych, domagając się stworzenia warunków dla wolnych wyborów, przestrzegania praw człowieka i zasad państwa prawa. Często pod różnymi pretekstami partnerzy UE odmawiają wdrożenia u siebie procesu demokratyzacji, czego oczekuje od nich Unia Europejska¹⁸.

Zagrożenie dla środowiska człowieka w następstwie ocieplenia klimatu stało się w ostatnich latach przedmiotem szczególnej troski Unii Europejskiej. W swoich uchwałach UE wyraża zaniepokojenie konsekwencjami zmian klimatycznych. „Zmiana klimatu dokonuje się szybciej niż przewidziano – uważa Rada Europejska – a ryzyko z tym związane jest już widoczne. Obserwujemy masowe topnienie lodów, wzrost poziomu mórz w skali globalnej oraz powodzie, susze i fale upałów, których częstotliwość, intensywność i czas trwania wzrastają”¹⁹. Podczas prezydencji francuskiej w Unii Europejskiej w drugiej połowie 2008 r. udało się osiągnąć kompromis w sprawie pakietu klimatycznego, którego żaden inny kontynent, poza Europą, nie potrafił dotąd sobie narzucić. Stało się to na posiedzeniu Rady Europejskiej w grudniu 2008 r. w Brukseli. Wszystkich 27 członków Unii Europejskiej wyraziło zgodę na realizację do 2020 r. trzech głównych celów tego pakietu: redukcję o 20% w stosunku do roku 1990 emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie do 20% energii odnawialnej w stosunku do całości zużywanej energii oraz zmniejszenie o 20% zużywanej energii, wprowadzając jednocześnie system indywidualnych odstępstw od przyjętych uzgodnień dla niektórych krajów. Pozwoli to zaoszczędzić około 30 mld euro rocznie w latach 2013–2020, chociaż projekt Komisji Europejskiej przewidywał początkowo oszczędności z tego tytułu rzędu 50 mld euro rocznie.

¹⁶ Por. J. Symonides: *Karta Praw Podstawowych a konstytucja dla Europy*, [w:] G. Michałowska (red.), *Integracja Europejska. Instytucje. Polityka. Prawo*, Warszawa 2003, s. 509–523.

¹⁷ *Le Traité de Lisbonne, Rapport d'information no 439*, Assemblée Nationale, Paris, Décembre 2007, s. 249.

¹⁸ A. Kołakowska, *10 lat partnerstwa śródziemnomorskiego – bilans i perspektywy*, „Materiały Studialne”, PISM, 2006, nr 3, s. 14.

¹⁹ *Conseil européen de Bruxelles 29 et 30 octobre 2009, Conclusions de la Présidence*, dz. cyt., s. 3.

Unia Europejska wystąpiła na konferencji klimatycznej ONZ w Kopenhadze w grudniu 2009 r. z ambitnym projektem przewidującym, aby w 2020 r. skala redukcji emisji dwutlenku węgla do atmosfery w całym świecie zwiększona została do 30%, a w 2050 r. do 50% w stosunku do 1990 r. Aby to osiągnąć, kraje rozwinięte powinny w 2050 r. zredukować emisję dwutlenku węgla o 80 do 95% w stosunku do 1990 r., tak by do tego czasu ocieplenie planety nie wzrosło więcej niż o 2 stopnie Celsjusza²⁰. Warunkiem przyjęcia takiego porozumienia musiałyby być zobowiązanie się również innych państw rozwiniętych, a nie tylko państw członkowskich UE, do porównywalnych redukcji, a krajów rozwijających się do redukcji zgodnych z ich możliwościami i ich odpowiedzialnością. Jednocześnie, aby umożliwić najbardziej zagrożonym krajom redukcję emisji dwutlenku węgla i dostosowanie się do warunków ocieplenia, szefowie państw i rządów 27 państw UE zdecydowali 11 grudnia 2009 r. o wyasygnowaniu na ten cel 2,2 mld euro rocznie na okres od 2010 do 2012 r.²¹. Unia Europejska została jednak zmarginalizowana w Kopenhadze nie tylko dlatego, że zderzyła się z blokiem amerykańsko-chińsko-indyjskim, ale także dlatego, że nie potrafiła wystąpić w jednolitym froncie 27 państw. Należy liczyć, że wzrost zagrożeń związanych z ociepleniem klimatu wpłynie na zmianę stosunku poszczególnych państw świata do tej problematyki²².

Patologie międzynarodowe

Walka z terroryzmem stała się przedmiotem współpracy państw członkowskich Wspólnot Europejskich na początku lat 70. XX wieku. W 1976 r. rozpoczęła działalność Grupa TREVI, będąca zinstytucjonalizowaną formą współpracy wszystkich państw członkowskich w tej dziedzinie. Traktat z Maastricht o UE przewidywał w artykule K. 1, pkt 9 współpracę policyjną w zapobieganiu terroryzmowi i walce z tym zjawiskiem, z nielegalnym handlem narkotykami i innymi poważnymi formami przestępczości międzynarodowej. Realizację tego celu powierzono Biuru Policji Europejskiej (Europol). Traktat Nicejski z 9 grudnia 2000 r. był z kolei podstawą do utworzenia europejskiego organu współpracy sądowej do walki przestępczością zorganizowaną, czyli Eurojust²³.

Zamachy terrorystyczne dokonane 11 września 2001 r. na terytorium Stanów Zjednoczonych wywołały w Unii Europejskiej poczucie zagrożenia oraz jednocześnie solidarności z amerykańskim partnerem i sojusznikiem²⁴. Na nadzwyczajnym spotkaniu w dniu 21 września 2001 r. Rada Europejska przyjęła wieloaspektowy plan działania przeciwko terroryzmowi, rozwijając swój własny program z Tampere z października 1999 r. i włą-

²⁰ Rada Europejska w Brukseli Konkluzje Prezydencji 11 i 12 grudnia 2008 r., dz. cyt. s. 9 oraz *Conseil européen de Bruxelles 29 et 30 octobre 2009. Conclusions de la Présidence*, dz. cyt., s. 3.

²¹ „Le Monde” z 12 grudnia 2009 r., s. 4.

²² Por. S. Madaule, *Sommet de Copenhague sur le climat: vertu de l'exemple contre spirale de l'échec*, „Le Monde” z 29.12.2009 r., s. 13.

²³ Marek Madej: *Instytucjonalizacja współpracy międzynarodowej w dziedzinie zwalczania terroryzmu w Europie*, [w:] S. Parzymies, R. Zięba, *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, Warszawa 2004, s. 235–263.

²⁴ „Wspólnoty Europejskie”, 2001, nr 9, s. 70.

czając do niego wspólne ustalenia przyjęte z USA bezpośrednio po 11 września. W dokumencie uznano terroryzm za zagrożenie dla idei społeczeństwa otwartego, demokratycznego, tolerancyjnego i wielokulturowego, a walkę z nim za priorytetowe zadanie Unii Europejskiej. Rada Europejska opowiedziała się za utworzeniem koalicji antyterrorystycznej także z udziałem Rosji oraz arabskich i muzułmańskich partnerów²⁵.

Na nieformalnym szczycie Unii Europejskiej w Gandawie 19 października 2001 r. szefowie państw i rządów sformułowali zalecenia dla Rady UE, dotyczące przygotowania projektu europejskiego nakazu aresztowania, wspólnej definicji przestępstwa terrorystycznego, zamrożenia aktywów terrorystów oraz aktualizowania każdego roku listy organizacji terrorystycznych. Podkreślono solidarność z działaniami prowadzonymi przez USA zgodnie z uchwałami ONZ, a także znaczenie międzynarodowej koalicji antyterrorystycznej. Rada Europejska poinformowała, że uruchomiono już część z 79 środków prawnych, zapisanych w przyjętym 21 września Planie Działania, który stanowi prawną podstawę walki z terroryzmem²⁶. W dniach 6–7 grudnia 2001 r. Rada UE ds. wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych podjęła decyzje dotyczące definicji terroryzmu, wprowadzenia europejskiego nakazu aresztowania oraz procedury przekazywania osób oskarżonych o terroryzm między państwami członkowskimi, a także w sprawie zamrażania zasobów finansowych osób podejrzanych o działalność terrorystyczną.

Rada Europejska wspólnie zdefiniowała przestępstwo terrorystyczne, zapowiedziała ustanowienie listy organizacji, osób, grup i struktur terrorystycznych, współpracę wyspecjalizowanych służb oraz zamrożenie, zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa nr 1373, kont należących do terrorystów. Na posiedzeniu w Laeken, w atmosferze poszukiwania skutecznych sposobów walki z terroryzmem, Rada Europejska debatowała także nad przekształceniem Unii Europejskiej w obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, zgodnie z programem przyjętym w Tampere w 1999 r.²⁷

Na posiedzeniu w Brukseli 12 grudnia 2003 r. Rada Europejska przyjęła dokument zatytułowany „Bezpieczna Europa w lepszym świecie. Europejska strategia bezpieczeństwa”²⁸. W dokumencie podkreśla się znaczenie solidarności transatlantyckiej stwierdzając, że działając wspólnie, Unia Europejska i Stany Zjednoczone mogą stanowić wspólną siłę w służbie dobra w świecie. Równocześnie zwraca się uwagę, że jako związek wówczas 25 państw o ludności przekraczającej 450 mln osób i produkcji stanowiącej jedną czwartą światowego produktu krajowego brutto, Unia Europejska jest bez wątpienia strukturą o zasięgu światowym i jest gotowa dzielić odpowiedzialność za międzynarodowe bezpieczeństwo i budowę lepszego świata.

²⁵ „Documents d’Actualité Internationale”, 2001, nr 21, s. 853–837.

²⁶ „Documents d’Actualité Internationale”, 2001, nr 23, s. 920–922; „Wspólnoty Europejskie”, 2001, nr 11, s. 5–6.

²⁷ *Conseil européen de Laeken. 14 et 15 décembre 2001. Conclusion de la Présidence et annexes*, „Documents d’Actualité Internationales”, 2002, nr 3, s. 99. Action de l’Union suite aux attentats du 11 septembre aux Etats-Unis.

²⁸ *Une Europe sûre dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité. Document proposé par Javier Solana et adopté par les chefs d’Etat et de gouvernement, réuni en Conseil européen à Bruxelles, le 12 décembre 2003.*

Zamach terrorystyczny w Madrycie 11 marca 2004 r. spowodował, podobnie jak to się stało po zamachu w Nowym Jorku 11 września 2001 r., wzrost zainteresowania ze strony obywateli Unii walką z terroryzmem oraz oczekiwanie, że Unia gwarantować im będzie poszanowanie swobód i praw podstawowych.

Na posiedzeniu 4 i 5 listopada 2004 r. Rada Europejska przyjęła pięcioletni plan zwany Programem Haskim²⁹. Program obejmuje wszystkie aspekty polityki dotyczącej obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w tym jej wymiar zewnętrzny, zwłaszcza dotyczący walki z terroryzmem i zorganizowaną przestępczością, praw podstawowych, obywatelstwa, azylu, imigracji, zarządzania granicami, integracji obywateli państw trzecich w Unii, współpracy sądowej i policyjnej oraz prawa cywilnego i strategii w dziedzinie narkotyków.

Walka z terroryzmem zajmuje w Programie Haskim ważne miejsce³⁰. Jest to kolejny, po Agendzie z Tampere z października 1999 r., dokument polityczny wskazujący na priorytety współpracy w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Generalna dyrektywa Programu Haskiego nakazuje państwom członkowskim współpracę w celu zagwarantowania bezpieczeństwa nie tylko każdemu z nich z osobna, lecz Unii Europejskiej jako całości. Realizacji tego celu winny służyć: koordynacja działań służb bezpieczeństwa i wywiadu, wymiana informacji o zagrożeniach, transgraniczne nadzorowanie podejrzanych osób i towarów. Począwszy od 1 stycznia 2005 r. Rada Europejska otrzymuje regularnie analizę zagrożenia terrorystycznego opartą o raporty służb wywiadowczych i bezpieczeństwa państw członkowskich oraz Europolu. Unia Europejska podjęła niezbędne działania przeciwko finansowaniu terroryzmu, w tym kontrolę przepływu podejrzanych środków finansowych oraz zamrażanych awuarów. Nakazuje się poprawienie bezpieczeństwa przechowywanych i transportowanych ładunków wybuchowych. Podkreśla się konieczność objęcia opieką i pomocą ofiar terroryzmu. W 2005 r. opracowano długoterminową strategię eliminowania czynników sprzyjających rekrutacji osób do działań terrorystycznych. Pomimo tak dużej mobilizacji UE w walce z terroryzmem, pozostaje on jednym z głównych zagrożeń we współczesnym świecie.

Walka z nielegalnym handlem narkotykami, które stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa i zdrowia zarówno społeczeństw państw europejskich, jak i społeczeństw innych krajów świata, należy do priorytetowych celów Unii Europejskiej. W Unii Europejskiej zażywanie narkotyków utrzymuje się na wysokim poziomie. Całkowita liczba osób regularnie zażywających marihuanę oceniana jest na 70 mln, co najmniej 12 mln zażywa kokainę, 9,5 mln ekstazę oraz 11 mln amfetaminę. Ale tylko 0,5 mln osób uzależnionych od heroiny poddawanych jest leczeniu substytucyjnemu³¹.

W grudniu 2004 r. Rada Europejska potwierdziła strategię antynarkotykową UE na lata 2005–2012, której celem jest osiągnięcie wysokiego poziomu w zapobieganiu za-

²⁹ *Conseil européen de Bruxelles, 4–5 novembre 2004. Conclusions de la présidence. Annexe I. Le programme de la Haye*, „Documents d’Actualité Internationale” z 15.12.2004 r., nr 24, s. 894–904.

³⁰ F. Jasiński, *Program Haski-wzmocnienie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości UE*, „Wspólnoty Europejskie”, 2004, nr 12, s. 52–55.

³¹ *Komunikat komisji Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczący planu działania UE w zakresie narkotyków na lata 2009–2012. Bruksela, 18 września 2008 r.* „Monitor Europejski”, 2088, nr 55, s. 8.

żywaniu narkotyków i ograniczenia ich zażywania. Przyjęcie wspólnej strategii z jednej strony potwierdzić miało polityczne znaczenie problemu narkotyków w UE, a z drugiej służyć przezwyciężeniu różnic w podejściu do tej kwestii w poszczególnych państwach członkowskich. Sprawa zażywania narkotyków na obszarze Unii Europejskiej monitorowana jest przez Komisję Europejską, państwa członkowskie, Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), Europol oraz sieć europejskich organizacji pozarządowych reprezentowanych w Forum Społeczeństwa Obywatelskiego. Stanowiska państw członkowskich UE na międzynarodowych forach zajmujących się problematyką narkotyków, na przykład w Komisji do spraw Środków Odurzających ONZ, są obecnie lepiej skoordynowane. Zintegrowane działania UE w tej dziedzinie służą w coraz większym stopniu za wzór dla wielu państw świata³².

Piractwo morskie stało się ponownie zagrożeniem dla wolności żeglugi na morzach i oceanach. W ciągu ostatnich dwudziestu lat Międzynarodowe Biuro Morskie odnotowało 4000 aktów piractwa. Zatoka Adeńska, obejmująca obszar około 2 mln km kw., przez którą przechodzi jeden z najważniejszych w świecie szlaków żeglownych, stała się od początku lat 90. ubiegłego stulecia, ze względu na niestabilność i słabość gospodarczą Somalii, jedną z najmniejbezpiecznych stref w świecie, a na pewno największym centrum współczesnego piractwa morskiego. Jest to droga wodna o długości 1000 km i szerokości od 150 do 450 km dla 30% światowego transportu ropy naftowej (2,2 mln baryłek dziennie) i 12% innych towarów w międzynarodowym obrocie handlowym. Według danych Międzynarodowego Biura Morskiego rocznie przepływa przez Zatokę od 16 000 do 25 000 statków, w tym statki transportujące pomoc Światowego Programu Żywnościowego dla 2 milionów Somalijczyków. Statki te atakowane są przez piratów, którzy przy niewielkim ryzyku uzyskują wysoki okup. Uważa się, przy braku precyzyjnych danych, że od 2007 r. okup wypłacony piratom wyniósł od 28 do 56 mln USD³³. Aż 40% aktów piractwa w 2008 r. zakończyło się powodzeniem. Akty piractwa odnotowano również w cieśninie Malakka, w Zatoce Gwinejskiej, a nawet na Morzu Bałtyckim, gdzie latem 2009 r. porwano statek „Arctic Sea”³⁴.

Wzrastająca liczba ataków na statki, ataków stanowiących zagrożenie asymetryczne, niepaństwowe i należących do kategorii zagrożeń o słabej intensywności, wywołała jednak reakcję niektórych państw i organizacji międzynarodowych, pragnących zapobiec intensyfikacji tego zagrożenia. Unia Europejska z inicjatywy Francji i Hiszpanii, w porozumieniu z władzami Dżibuti, utworzyła Komórkę Koordynacyjną do Walki z Piractwem (EU Navco) z siedzibą w Brukseli. Rada UE postanowiła 10 listopada 2008 r. o wysłaniu na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ 1814 (2008), 1816 (2008) i 1838 (2008), na okres jednego roku, misji EU-NAVFOR SOMALIA w ramach operacji „Atalanta” na wody u wybrzeży Somalii. Była to pierwsza operacja morska realizowana

³² Tamże, s. 8–9.

³³ T. Charvet, C. Prévost, *La piraterie dans le golf d'Aden, un cas d'école*, „Défense nationale et sécurité collective”, 2009, nr 723, s. 51–61.

³⁴ „La Lutte contre les pirates somaliens est un succès”. Rozmowa z Chantal Poiret, ambasador odpowiedzialną za koordynację międzynarodowej walki przeciwko piractwu morskiemu, „Le Monde” 27–28.12.2009, s. 4.

w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE³⁵. Realizację operacji, która zastąpiła od połowy grudnia 2008 r. patrole NATO na tym akwenie, powierzono sześciu okrętom wojennym i trzem samolotom, którymi dowodził brytyjski admirał Philip Jones. Pochodzą one z ośmiu krajów Unii: Belgii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii³⁶.

Zagrożenia regionalne

Unia Europejska reaguje na zagrożenia regionalne poza swoim obszarem, wykorzystując w tym celu środki, jakie ma do dyspozycji na podstawie artykułu 25 pierwszej części Traktatu Lizbońskiego, który dotyczy Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Przewiduje się tam podejmowanie decyzji dotyczących działań i stanowisk oraz zasad ich wykonania, a także umocnienia systematycznej współpracy między państwami członkowskimi w prowadzeniu ich polityki³⁷. Jeśli podejmowane decyzje dotyczą działań, to realizowane są one w formie misji cywilnych, policyjnych oraz wojskowych. W odniesieniu do wielu kwestii decyzje UE ograniczają się do wspólnych stanowisk. Wszelkie formy interwencji zewnętrznych UE w ramach WPZiB dotyczą przede wszystkim zwalczania zagrożeń dla pokoju, terroryzmu bądź handlu bronią w regionie Morza Śródziemnego, w tym na Bliskim Wschodzie, na obszarze byłego ZSRR oraz w Afryce na południe od Sahary.

Unia Europejska wykazuje szczególne zainteresowanie regionem Morza Śródziemnego. Wspólnota europejska zaangażowana jest we współpracę z krajami południowego i wschodniego brzegu Morza Śródziemnego od wejścia w życie Traktatów Rzymskich, czyli od 1958 r. w ramach układów o stowarzyszeniu i programów pomocowych. Od 1995 r. czyni to w ramach Procesu Barcelońskiego, który jest jedyną formą współpracy, obejmującą większość państw regionu śródziemnomorskiego. Deklaracja Barcelońska z 1995 r. przewidywała realizację „wspólnej przestrzeni pokoju i stabilności” opartej o podstawowe zasady prawa międzynarodowego. Podkreślała również potrzebę realizacji wspólnych celów w odniesieniu do stabilności wewnętrznej i zewnętrznej, w tym zobowiązanie „rozwoju państwa prawa i demokracji w ich systemach politycznych” oraz „poszanowanie praw człowieka i podstawowych swobód”³⁸. Rewolty w krajach arabskich Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, będące wyrazem dążenia narodów tych krajów do demokracji i dobrobytu zwiększają potrzebę zaangażowania UE we współpracę z nimi.

Unia Europejska, podobnie jak jej śródziemnomorscy partnerzy są świadomi zagrożeń dla bezpieczeństwa w regionie, płynących z konfliktów, a przede wszystkim z kon-

³⁵ M. Catoire, *Le rôle de l'Union européenne dans la lutte contre la piraterie*, „Défense nationale et sécurité collective”, 2009, nr 722, Août-Septembre, s. 20–23.

³⁶ „Le Figaro” z 9 grudnia 2008 r., s. 10.

³⁷ *Le Traité de Lisbonne...*, dz. cyt., s. 35.

³⁸ *Déclaration de Barcelone adoptée lors de la conférence euro-méditerranéenne 27–28 novembre 1995*, <http://www.lexinter.net/>, stan z 12.12.2011 r.

fliktu izraelsko-palestyńskiego. Inne zagrożenia, w rodzaju terroryzmu, zorganizowanej przestępczości transgranicznej czy nielegalnej imigracji uważają za pochodne problemów wynikających z trudnej sytuacji socjalnej i gospodarczej państw południowego i wschodniego brzegu Morza Śródziemnego³⁹.

Bliskowschodni proces pokojowy, w którym UE uczestniczy, jest równoległy i komplementarny wobec partnerstwa eurośródziemnomorskiego, ale nie równoznaczny z nim. Partnerstwo eurośródziemnomorskie ma raczej na celu tworzenie, nie zawsze z powodzeniem, korzystnego klimatu dla wielostronnego dialogu między UE, Izraelem oraz Autonomią Palestyńską i wspierającymi ją państwami arabskimi. Strategia Bezpieczeństwa UE z 2003 r. uznaje za najlepszą metodę zapewnienia bezpieczeństwa państwom członkowskim wspieranie rozwoju demokracji w państwach trzecich, głównie sąsiadujących z Unią, w szczególności w państwach południowego i wschodniego brzegu Morza Śródziemnego⁴⁰. Tymi metodami w ramach Procesu Barcelońskiego nie udało się jednak dotychczas rozwiązać żadnych problemów bezpieczeństwa w regionie śródziemnomorskim i wydaje się, że niezbędne są nowe, bardziej dostosowane do realiów regionu koncepcje.

Unia Europejska w ramach działalności dyplomatycznej podejmowała próby włączenia się w bliskowschodni proces pokojowy. Czyniła to poprzez deklaracje poparcia dla procesu pokojowego oraz działania wspierające powstanie struktur państwa palestyńskiego, takie jak wysłanie misji policyjnej (Eupol Copps) oraz misji wspomagającej ochronę granic (Eubam Rafah), wysłanie specjalnych przedstawicieli ds. procesu pokojowego (dawniej hiszpański dyplomata Miguel Angel Moratinos, obecnie belgijski dyplomata Marc Otte), czy też udział w tzw. Kwartecie bliskowschodnim obok USA, Rosji i ONZ⁴¹. Nie udało się jednak UE uzyskać akceptacji stron konfliktu dla jej roli samodzielnego mediatora w konflikcie bliskowschodnim, o co od dawna zabiega. Ten brak sukcesu w działaniach Unii Europejskiej w odniesieniu do konfliktu bliskowschodniego wynika przede wszystkim z braku zainteresowania Izraela mediacją ze strony Unii Europejskiej⁴².

Położenie kresu lub przynajmniej zahamowanie wzrostu politycznego znaczenia sił islamistycznych w krajach południowego brzegu Morza Śródziemnego to ważne zadanie, jakie stawia przed sobą Unia Europejska. Nie udało się go dotąd zrealizować w ramach Procesu Barcelońskiego.

Inny priorytet to przekonanie partnerów z południa, że wolność i demokracja oraz reformy polityczne i gospodarcze nie pozostają w sprzeczności z polityką bezpieczeństwa. Terrorystyczne zamachy w Nowym Jorku w 2001 r., a następnie w Madrycie i Londynie pogłębiły przekonanie, nie tylko w krajach południa, że bezpieczeństwo wewnętrzne ma

³⁹ Por. A. Kołakowska: *10 lat partnerstwa śródziemnomorskiego...*, dz. cyt., s. 13.

⁴⁰ R. Youngs, *Ten Years of the Barcelona Process: A Model for Supporting Arab Reform?* „FRIDE Working Paper”, January 2005: <http://www.fride.org/publication/57/ten-years-of-the-barcelona-process-a-model-for-supporting-arab-reform>, stan z 04.06.2012 r.

⁴¹ J. de la Guardia, *La guerra de Gaza y el papel de la Unión Europea*, „Política Exterior”, marzo/abril 2009, nr 125, s. 102.

⁴² M. Ortega, *Conclusions: peace lies in their hands*, [w:] M. Ortega (red.): *The European Union and the Crisis in the Middle East*, „Chaillot Paper”, July 2003, nr 62, s. 52.

pierwszeństwo, nawet kosztem demokracji. Tymczasem chodzi o to, aby bezpieczeństwo i demokracja nie wykluczały się.

W ramach polityki sąsiedztwa Unia Europejska nie może jednak wyłącznie koncentrować swej uwagi na współpracy z południowymi sąsiadami, gdyż nie mniej ważna dla jej interesów gospodarczych i bezpieczeństwa jest współpraca ze wschodnimi sąsiadami. Partnerstwo Wschodnie, akceptowane już przez całą Unię Europejską, dowodzi, że bezpieczeństwo i współpraca Unii z jej sąsiadami na wschód od obecnych jej granic są równie ważne, jak wymiar południowy polityki sąsiedztwa.

Przykładem reakcji Unii Europejskiej na zagrożenia regionalne na wschód od jej obecnych granic jest stanowisko w sprawie konfliktu rosyjsko-gruzińskiego o Osetię Południową⁴³. Rada Europejska na swym posiedzeniu 1 września 2008 r. stwierdziła w 11-punktowych Konkluzjach Prezydencji, że „jest głęboko zaniepokojona otwartym konfliktem, który wybuchł w Gruzji, będącymi jego następstwem aktami przemocy i nieproporcjonalną reakcją Rosji”⁴⁴. Rada Europejska stwierdziła także, że „tego rodzaju działania wojskowe nie stanowią rozwiązania i nie można ich zaakceptować”⁴⁵ i zdecydowanie potępiła „jednostronną decyzję Rosji w sprawie uznania niepodległości Abchazji i Osetii Południowej”⁴⁶ oraz zwróciła się do Komisji o „rozważenie konkretnych kroków, jakie należy podjąć w związku z zaistniałą sytuacją”⁴⁷.

Rada Europejska odnotowała również wpływ kryzysu w stosunkach Rosji z Gruzją na cały region. Podkreśliła, że nigdy dotąd nie istniała tak silna potrzeba wspierania współpracy regionalnej i umacniania stosunków ze wschodnimi sąsiadami, szczególnie w ramach polityki sąsiedztwa, rozwoju „synergii czarnomorskiej” i „partnerstwa wschodniego”. Stwierdziła również, że „kryzys w Gruzji sprawił, że stosunki między UE a Rosją znalazły się na rozdrożu” i że „jedynym pożądanym rozwiązaniem są silne stosunki oparte na współpracy, zaufaniu i dialogu, poszanowaniu praworządności i zasad uznanych w Karcie NZ i przez OBWE”. Rada Europejska wyraziła wobec Rosji oczekiwanie „odpowiedzialnego zachowania i dotrzymania przez nią wszystkich zobowiązań”⁴⁸.

Zakończenie

Unia Europejska, która dąży do tego, aby stać się równym Stanom Zjednoczonym uczestnikiem stosunków międzynarodowych, stara się reagować będącymi w jej dyspozycji środkami na wszelkie wyzwania i zagrożenia w stosunkach międzynarodowych. Czyni to z mniejszą lub większą skutecznością, która zależy od stopnia zbiorowej woli politycznej tworzących ją 27 państw członkowskich, jej materialnych możliwości i gotowości ich wykorzystania w tym celu. Powodzenie wysiłków Unii zależy również

⁴³ Przebieg konfliktu zob: *SIPRI Yearbook 2009*, dz. cyt., s. 58–59.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ *Nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej. Konkluzje Prezydencji, Bruksela, 1 września 2008 r.*, „Monitor Europejski”, 2008, nr 53, s. 41–43.

w ogromnej mierze od zakresu i charakteru jej współpracy w realizacji tego celu z innymi potężnymi aktorami stosunków międzynarodowych, takimi jak Stany Zjednoczone, Chiny czy Rosja, a także od zrozumienia dla jej działań ze strony państw na drodze rozwoju, do których te działania są na ogół adresowane. Unia Europejska jest świadoma, że jako globalny uczestnik stosunków międzynarodowych powinna dysponować szerszą gamą instrumentów, lepiej zdefiniowaną strategią i bardziej spójnym podejściem do stosunków zarówno z partnerami strategicznymi, z sąsiadami, jak też wobec regionów dotkniętych konfliktami⁴⁹. Pozaeuropejskie struktury współpracy regionalnej, z którymi Unia Europejska utrzymuje bliskie stosunki, jak Układ o Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC), Unia Afrykańska czy południowoamerykański Mercosur, z mniejszą lub większą skutecznością reagują na zagrożenia i wyzwania występujące w tych regionach, często czyniąc to we współpracy z Unią Europejską.

Bibliografia

- Boniface P., Vedrine H., *Atlas du Monde global*, Paris, 2009.
- Catoire M., *Le rôle de l'Union européenne dans la lutte contre la piraterie*, „Défense nationale et sécurité collective”, 2009, nr 722.
- Charvet T., Prévost C., *La piraterie dans le golf d'Aden, un cas d'école*, „Défense nationale et sécurité collective”, 2009, nr 723.
- Clement F., *Bieda z półksiężycem*, „Forum”, 2005, nr 44.
- Conseil européen de Bruxelles, Conclusions de la présidence – Bruxelles*, 29 et 30 octobre 2009, Annexe III, Doc. 15265/1/09 Rev. 1.
- Conseil européen de Bruxelles 29 et 30 octobre 2009. Conclusions de la Présidence*, „Le Monde” z 27–28.12.2009 r.
- Conseil européen de Bruxelles, 4–5 novembre 2004. Conclusions de la présidence*. Annexe I. Le programme de la Haye, „Documents d'Actualité Internationale”, z 15.12.2004 r., nr 24.
- Conseil européen de Laeken. 14 et 15 décembre 2001. Conclusion de la Présidence et annexes*, „Documents d'Actualité Internationales”, 2002, nr 3, Action de l'Union suite aux attentats du 11 septembre aux Etats-Unis.
- Conseil européen – Bruxelles*, 19 et 20 mars 2009. *Conclusions de la Présidence*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/09/1&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, stan z 22.09.2009 r.
- Déclaration de Barcelone adoptée lors de la conférence euro-méditerranéenne 27–28 novembre 1995*, <http://www.lexinter.net/>, stan z 12.12.2011 r.
- „Documents d'Actualité Internationale”, 2001, nr 21.
- „Documents d'Actualité Internationale”, 2001, nr 23.
- Europejski Plan naprawy gospodarczej Komisja przekazała Radzie Europejskiej 26 listopada 2008 r.*, „Monitor Europejski”, 2008, nr 55.

⁴⁵ *Conseil européen de Bruxelles 29 et 30 octobre 2009, Conclusions de la Présidence*, dz. cyt., s. 1

Fargues Ph., *Migrations méditerranéennes: rapport 2005: projet de coopération sur les questions liées à la l'intégration sociales des immigrés et à la circulation ses personnes*, Commission européenne, Bruxelles 2005.

Guardia de la J., *La guerra de Gaza y el papel de la Unión Europea*, „Politica Exterior”, marzo/abril 2009, nr 125.

„International Herald Tribune” z 23.06.2008 r.

Jasiński F., *Program Haski – wzmocnienie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości UE*, „Wspólnoty Europejskie”, 2004, nr 12.

Kołąkowska A., *10 lat partnerstwa śródziemnomorskiego – bilans i perspektywy*, „Materiały Studialne”, PISM, 2006, nr 3.

Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 29.10.2008. Przewyciężenie kryzysu finansowego i wyjście na prostą: europejskie ramy działania, „Monitor Europejski”, 2008, nr 54.

Komunikat komisji Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczący planu działania UE w zakresie narkotyków na lata 2009–2012. Bruksela, 18 września 2008 r. „Monitor Europejski”, 2008, nr 55.

„*La Lutte contre les pirates somaliens est un succès*”. Rozmowa z Chantal Poirer, ambasador odpowiedzialną za koordynację międzynarodowej walki przeciwko piractwu morskemu, „Le Monde” z 27–28.12.2009 r.

„Le Figaro” z 09.12.2008 r.

„Le Monde” z 12.12.2009 r.

Le Traité de Lisbonne, Rapport d'information no 439, Assemblée Nationale, Paris, Décembre 2007.

Madaule S., *Sommet de Copenhague sur le climat: vertu de l'exemple contre spirale de l'échec*, „Le Monde” z 29.12.2009 r.

Madej M., *Instytucjonalizacja współpracy międzynarodowej w dziedzinie zwalczania terroryzmu w Europie*, [w:] S. Parzymies, R. Zięba, *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, Warszawa, 2004.

Mallet J.-C., Odile J. (red.), *Défense et Sécurité nationale: le Livre blanc*, Paris: La Documentation française, 2008.

Nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej. Konkluzje Prezydencji, Bruksela, 1 września 2008 r., „Monitor Europejski”, 2008, nr 53.

Ortega M., *Conclusions: peace lies in their hands*, [w:] M. Ortega (red.), *The European Union and the Crisis in the Middle East*, „Chaillot Paper”, July 2003, nr 62.

Posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli. Konkluzje Prezydencji, Bruksela 15–16.10.2008, „Monitor Europejski”, 2008, nr 54.

Rada Europejska w Brukseli. Konkluzje Prezydencji, Bruksela, 11–12 grudnia 2008 r., „Monitor Polski”, 2008, nr 56.

Rocznik Strategiczny 2008/2009, Warszawa, 2009.

SIPRI Yearbook 2009, Oxford University Press, 2009.

Skibińska E., *Prawo Unii Europejskiej z wprowadzeniem. Traktat z Lizbony*, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2010.

Starzyk-Sulejewska J., *Interwencje zewnętrzne Unii Europejskiej*, [w:] S. Parzymies (red.), *Dyplomacja czy siła? Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa, 2009.

Symonides J., *Karta Praw Podstawowych a konstytucja dla Europy*, [w:] G. Michałowska (red.), *Integracja Europejska. Instytucje. Polityka. Prawo*, Warszawa, 2003.

Une Europe sûre dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité. Document proposé par Javier Solana et adopté par les chefs d'Etat et de gouvernement, réuni en Conseil européen à Bruxelles, le 12 décembre 2003.

„Wspólnoty Europejskie”, 2001, nr 9.

„Wspólnoty Europejskie”, 2001, nr 11.

Youngs R., *Ten Years of the Barcelona Process: A Model for Supporting Arab Reform?* „FRIDE Working Paper”, January 2005: <http://www.fride.org/publication/57/ten-years-of-the-barcelona-process:-a-model-for-supporting-arab-reform>, stan z 04.06.2012 r.